

**Vysoké učení technické v Brně
Institut celoživotního vzdělávání**

Vliv domácího zvířete na psychiku a rozvoj dítěte

**Závěrečná práce
Studium pedagogických věd - Učitelství odborných předmětů na SŠ**

**Hana Krumlová
Brno 2013**

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci na téma „Vliv domácího zvířete na psychiku a rozvoj dítěte“ vypracovala samostatně a použitá literatura je řádně citována.

Dne:

Podpis vypracovatele:

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji paní Mgr. Bc. Pavle Dvořákové za vedení této práce a cenné rady. Rovněž patří díky všem dotázaným, kteří vyplnili dotazník a dovolili mi tak nahlédnout do možností vztahu dítě vs. domácí zvíře. Děkuji své rodině za trpělivost v době, kdy jsem se věnovala studiu více než jí ☺.

Obsah

A. REŠERŠNÍ ČÁST

1. Úvod do problematiky	5
2. Zvířecí druhy ve vztahu k člověku, resp. dítěti	6
2.1 Pes	7
2.2 Kočka	9
2.3 Kůň	9
3. Léčebné působení zvířat na člověka	10
3.1 Canisterapie	14
3.2 Felinoterapie	16
3.3 Hipoterapie a hiporehabilitace	18

B. VÝZKUMNÁ ČÁST

4. Dotazníkový průzkum	19
4.1 Základní informace o dotazníku a jeho distribuci	19
4.2 Výsledky	21
4.3 Diskuse	28
5. Závěr	30
6. Použitá literatura	32

A. REŠERŠNÍ ČÁST

1. Úvod do problematiky

Téma „Vliv domácího zvířete na psychiku a rozvoj dítěte“ jsem si zvolila na základě nejnovější zkušenosti s vlastními dětmi, které se dožadují neustále zvířátek na vyšší úrovni biologického systému. Zatím jsme ustrnuli u „hlodavců“, na morčeti. Je zajímavé pozorovat, jak se s věkem mění chování dětí ke zvířatům a jejich vzájemný vztah. Rozhodla jsem se proto v rámci této závěrečné práce spojit příjemné s užitečným a zabrousit do odborných vod s malou exkurzí do dětství lidí v mém okolí pomocí krátkého dotazníku na dané téma a zjistit, čím může vztah člověk vs. zvíře oba partnery obohatit, co dobrého může přinést zvíře dítěti v oblasti fyzického i psychického vývoje, jak lze zvířata využít v medicíně, psychologii i školství.

Vnímání zvířat se v průběhu lidské historie dramaticky proměňovalo jak v závislosti na konkrétní epoše i regionu, tak na určitém zvířecím druhu. Jinak byl vnímán pravěký pes, kočka ve starém Egyptě či v Číně, kůň středověkého panovníka či stádo dobytka v novověké Francii. Ve středověku byla zvířatům přiznána duše a tak i možnost zhřešit, novověk označil zvířata za dokonalá mechanismata bez pocitů a hlubšího vnímání. Rozporuplný je ale i dnešní pohled. Na jedné straně máme jako lidé tendenci vidět zvíře jako předmět obchodu nebo nějaký mechanismus, na druhé straně máme miláčky, které považujeme za človíčky v kožichu nebo v peří. Oba přístupy jsou zcela chybné. Zvíře je živočich jako my. Je nám velmi blízké mnoha způsoby. Zaslouží si humánní zacházení ve všech ohledech, bez ohledu na komerci a na zvyklosti různých národů (Kholová 2012) .

Využívání zvířat pro nejrůznější druhy pomoci člověku jsou tak staré jako domestikace. O prvenství v tomto ohledu soupeří pes a koza. Odhlédneme-li od přímých forem fyzického působení živočichů navzájem (živočišné teplo, antibiotika ve slinách apod.), je základním principem léčebného působení skutečnost, že živý organismus má jakožto bioenergetický zdroj schopnost probouzet samoléčitelské schopnosti jiného organismu. V případě člověka zde ještě působí psychologické účinky aktivace pozitivních pocitů, mechanismy antidepresivní a antistresové (Lacinová 2007).

2. Zvířecí druhy ve vztahu k člověku, resp. dítěti

Každý zvířecí druh má jiný význam pro vývoj dítěte, přináší mu jiné podněty a jinak reaguje na chování dítěte. Matějček (1997, non vidi) sestavil žebříček domácích zvířat podle toho, jaké podněty dětem přinášejí, co dobrého pro vývoj dítěte od nich můžeme očekávat a jaký vztah mezi zvířetem a člověkem může vzniknout. Tichá (2007) žebříček upravila s přihlédnutím k práci Tschochnera (1997). Vždy to, co je vyjmenováno dříve platí i pro zvířata řazená dále.

1. **Akvarijní rybičky:** nemají k člověku žádný vztah (lidé jsou jim lhostejní); lze je pozorovat, jsou zajímavé nejen svým pohybem, ale i snadno viditelnými přirozenými funkcemi (příjem potravy, vyměšování, rozmnožování aj.).
2. Studenokrevná zvířata (**želvy, hadi, obojživelníci**): lidé jsou jim lhostejní; lze je brát do rukou, dotýkat se jich, pozorovat je z větší blízkosti, na dotyk však nejsou příliš příjemná; vykazují nízkou reakci na člověka.
3. **Ptáci:** projevují určitý vztah k člověku, je s nimi zábava; velmi bohatě se hlasově projevují; lze je učit mluvit.
4. Drobní savci (**morčata, křečci, králíci, myši, činchily** atp.): dovedou projevit zájem o lidi, mohou vítat své nejbližší ošetřovatele; je možné se s nimi mazlit, hladit je, nechat běhat po bytě a opět chytat.
5. **Kočky:** vyžadují určitou pozornost a jsou za ni vděčné, do určité míry jsou věrné, zřetelně reagují na člověka; srozumitelně dávají najevo nelibost/spokojenost, jsou přítulné, velmi hravé (především koťata), mazlí se.
6. **Psi:** vnímají člověka jako svého pána, jsou věrní, oddaní; člověka chrání, hrají si, mazlí se, nechají se vycvičit, dávají najevo svůj vděk, radost aj.
7. **Koně:** kromě příjemných dotyků a kladnému vztahu k člověku se na něm dá jezdit.

2.1 Pes

Z našeho běžného života je zřejmé, že největší oblibě se u člověka těší právě pes. Hlídá, chrání, loví, zachraňuje, sportuje, vodí slepé, spolupracuje se zdravotně postiženými jako jejich asistent. Pomáhá při výchově dospělých a dětí, učí je plnit povinnosti, vede je k odpovědnosti. Tím posiluje sebedůvěru a sebeúctu člověka - svého pána. Pes je kromě toho člověku partnerem ve hře, učí jej přírodní realitě a zákonitostem života jako je nemoc a smrt. Svým způsobem života nutí pes člověka k vycházkám a zlepšuje jeho fyzickou i psychickou kondici a sociální komunikaci - tedy kvalitu života. (Nerandžič 2006).

Pes byl domestikován asi před 100 tisíci lety (tedy dlouho před ochočením kočky). Jeho úloha se postupně měnila. Dnes již většinou nejsme závislí na jeho pomoci při ochraně obydlí a stáda, přepravě nákladů na kárách či saních, ve vojenské vřavě nebo při obstarávání úlovku k večeři. Přesto se pro mnohé z nás stal nepostradatelným a neumíme si život bez něho představit. Je pro nás motivací, inspirací, kamarádem, tajemníkem, vychovatelem, léčitelem, emoční podporou. Nekritizuje, nepoučuje, je stále v dobré náladě. Žije tady a teď, netrápí se tím, co bylo včera, a nestará se, co bude zítra. Díky těmto vlastnostem i pokračující poválečné urbanizaci se postupně přesunul ze zahrad a venkovních psích bud, kde byl ještě v šedesátých letech 20. stol. nejvíce k vidění, do domů, bytů a teplých pelíšků (včetně lidských postelí), ale též do domů pro staré lidi, dětských domovů, ústavů pro tělesně a mentálně postižené, do nemocnic a rehabilitačních zařízení. Skoro by se dalo říci, že mu (hlavně od osmdesátých let) začala nová éra. Přizpůsobil se člověku natolik, že ho v jeho vlastní evoluci symbioticky provází, a jak postupně ztrácí své staré úkoly, pružně je nahrazuje novými. (Galajdová, L. 2011).

Pes patří do rodiny, která je na něj připravená, kde rodiče psy znají, umějí s nimi zacházet a umějí je vychovat. Patří do rodiny, kde jsou rodiče soudní a vidí své děti takové, jaké jsou, aby se pes nestal trápeným bezprávným otloukánekem. Pokud chce rodič psa, protože nemá na děti dost času, splácou za čas všichni....rodič, dítě i pes. Pes má být obohacením sociálního a citového života dítěte, ne náhražkou za rodičovskou pozornost. Naopak, zpočátku pes kus pozornosti ještě sám potřebuje, protože musí být vychováván, stejně jako děti. Má-li být soužití dítěte se psem úspěšné, musí mít dítě vštípeno pozitivní chování ke zvířatům. Musí být naučené, že zvíře má právo na nerušený odpočinek a spánek, na nerušenou dobu jídla, a chce-li si s ním hrát, musí ho ke hře přilákat, ne nutit. Pes není otrok, ale svéprávný živý tvor, který by měl být považován za člena rodiny. (Galajdová, Z. 2011).

Pes, i když nerad, může ublížit. Je od přírody zařízen na doteky zubů. Ožene-li se např. při hře otevřenou tlamou, způsobí holému dítěti poranění kůže. To ovšem není pokousání. Překročí-li např. batole bez dozoru rodičů psem vymezené bezpečné území a pes ho chce odnést do bezpečí, popadne dítě za hlavu jako štěně a odnese ho pryč. Dítě se začne zmítat, ječet, poraní si kůži na hlavě a obličeji o zuby. Nezodpovědný a hysterický rodič označí psa za zabijáka, pes putuje do útulku jako nebezpečný a další jeho osud je zpečetěn.

Rodič musí vědět, co přesně dělá, jakého psa kupuje. Musí ho chtít on sám **pro sebe a TAKÉ pro děti**, a ty pak důsledně vychovávat a učit je se psem (koněm, autem) zacházet. Stojí to spoustu času, ale tomu, kdo to dělá rád, to ani nepřijde.

Co tedy může pes dítěti dát? Dobře vedenému dítěti, které má zájem o zvířata, může dát velmi mnoho. Doplnuje a rozšiřuje (ne nahrazuje!) péči rodičů, otevírá mu nový svět komunikace beze slov, svět intuice, nezištné lásky, soudržnosti, rovnosti. Nikdy nevyzradí svěřená tajemství, nikdy se neposmívá, nekritizuje, nepřipomíná staré prohřešky. Pokaždé rád odpustí a začíná nanovo. Vždy čeká s veselým výrazem připravený skotačit nebo utěšit nebo jen tiše posedět. (Galajdová, Z. 2011).

Matějček (1997, 1999) popisuje **ovlivnění dítěte psem** na základě podnětů, které vnímá v určitém věku.

Děti malé, přibližně do tří let: pes je vydatným zdrojem zajímavých podnětů - jednak se hýbe a jednak „žije“ jako každý jiný tvor. Dítě poznává přirozené životní potřeby a projevy týkající se příjmu potravy, spánku, bolesti, obrany apod. Kromě toho pes vyžaduje určitou pozornost ze strany lidí a dítě si zvyká, že středem pozornosti není jen ono samo.

Předškolní věk: pes je pro dítě jakousi „živou hračkou“, kterou dokáže velice dobře odlišit od dokonalé neživé napodobeniny a chová se k ní jinak. Dítě se seznamuje s životním během - pozoruje rozmnožování, vyžrávání mláďate, život i jeho smrt.

Střední školní věk (přibližně od osmi do třinácti let): Výzkumy dokládají, že v tomto věku mají zvířata pro dítě specifický nezastupitelný význam. U dětí dochází k diferenciaci podle pohlaví, přičemž přijímají mužskou nebo ženskou identitu. Zároveň se unich rozvíjí rodičovské postoje vůči malým dětem. Na zvířatech si je mohou trénovat - např. něžnost, pečovatelské postoje, ochranné postoje apod.

Od puberty výš: dítě hledá ve svém zvířeti přítele, společníka, kamaráda. Zároveň už za něho dovede převzít velkou část odpovědnosti. Své zvíře cvičí, učí různým kouskům i vychovává. Také si často přečte odbornou literaturu, kde hledá poučení a praktické rady.

2.2 Kočka

První předkové kočky se objevili před dvaceti miliony let, přímý předek dnešní kočky před dvanácti milióny let a podobal se kočce divoké. Odborná literatura se shoduje na tom, že narozdíl od ostatních zvířat, která si člověk přisvojil, si naopak kočka přisvojila člověka.

Přítomnost kočky potvrzují archeologické nálezy, zejména malby, z oblasti Jerycha (asi 9 tis. let př. n. l.), Kypru (6 tis. let př. n. l.) a z Egypta (5 tis. let př. n. l.). První léčebná využití kočky se objevují od poloviny 90-tých let minulého století.

I když kočka není na chov tak náročná jako pes, je třeba se před pořízením nového člena domácnosti seznámit se vším, co je pro zvíře nezbytné. Je třeba myslet nejen na vlastní potěšení, ale také na určitá úskalí, která chov kočky může přinést. Jedním z nich jsou nemoci, kterými kočky (podobně jako člověk) trpí. Možnost přenosu nákazy z kočky na člověka nesmíme podceňovat, ale ani přeceňovat. Při dobré informovanosti není příliš obtížné zajistit kočce potřebnou péči a zázemí a snížit tak rizika na minimum. (Nerandžič 2006).

Abychom kočce lépe rozuměli, měli bychom ji se zájmem pozorovat, hodně se jí zabývat, nechat ji, aby se podílela na životě rodiny, zapomenout na lidská měřítka a nesrovnávat ji se psem. Aby kočka lépe rozuměla nám, měli bychom s ní hodně hovořit velmi klidným tónem, spojovat verbální projevy s gesty a používat pro důležité věci, činnosti a výzvy vždy stejná slova.

Akustické a optické komunikační prostředky používá kočka ve stejné významové podobě jako k jiným kočkám a zvířatům i ve vztahu k člověku. Z této skutečnosti mohou vznikat vzájemná nedorozumění mezi kočkou a psem i mezi kočkou a člověkem, uplatňuje li na ni své kynologické znalosti. Celá řada gest má u koček a psů různý, někdy zcela opačný význam, např. pohyb a postavení ocasu, zvedání tlapky, lehnutí si na záda, upřený pohled (Mahelka 2007).

2.3 Kůň

U koní je to velmi složité. Na rozdíl od psa, který je povahou člověku podřízen, rád se podvoluje a ochotně vykonává všechno, co ho člověk naučí, jsou koně svébytní tvorové. Jsou to býložravci, nemají potřebu se o člověka zajímat, takže koně musel člověk zkrotit. V tom je ten rozdíl, a proto je také kůň považován za vznešené zvíře, za symbol volnosti. Člověk má

pořád v podvědomí, že koně musí ovládat, že se mu kůň dobrovolně nepodřídí. Také koně něco naučit je mnohem složitější, svízelnější a vyžaduje to více taktu než u jiných zvířat (Kholová 2012).

3. Léčebné působení zvířat na člověka

Historie člověka je od nepaměti spojena se soužitím s domácími zvířaty, v průběhu let se vyvinula mezi člověkem a zvířetem jakási „sociální symbióza“. V současné době tato vazba ztratila mnohé ze své samozřejmosti, na jedné straně stoupá počet domácích zvířat chovaných ve městě, na straně druhé se zvětšuje odstup od přírody.

Zooterapie je druhem léčebného působení, které využívá přítomnosti zvířete. Již samotná přítomnost živého tvora většinou vyvolává u klienta pocit klidu a bezpečí. Snižuje se nejen stres a napětí, prokázáno je dokonce i snížení krevního tlaku klienta. Zvíře má rovněž schopnost vyvolat u člověka silné emoce a tím podporuje psychickou stimulaci, uvolňuje komunikaci a všeobecně podporuje dobrý psychický i fyzický stav. Využití tohoto působení je skutečně široké. Prostřednictvím zvířete lze rovněž snadněji navázat terapeutický vztah mezi terapeutem a klientem. (<http://www.spektrumzdravi.cz/lecebne-pusobeni-zvirat-na-nase-zdravi-i-psychiku>).

Mezi neznámější a nejrozšířenější druhy animoterapie, se kterými se můžeme v praxi setkat, patří:

- **Canisterapie** – léčebné využití psa
- **Felinoterapie** – léčebné využití kočky
- **Hipoterapie a hiporehabilitace** – léčebné využití koně

Méně známými a méně rozšířenými druhy terapie se zvířaty jsou například:

- **Ornitoterapie** – léčebné využití ptactva
- **Lamaterapie** – léčebné využití lamy (často v rámci Ergoterapie – pracovní terapie)
- **Delfinoterapie** – využití léčebného působení delfinů
- **Terapie za pomoci malých zvířat** – nejčastěji se využívají akvarijní rybičky, plazi, různí drobní savci (křečci, morčata, fretky) – pro chov a kontakt se zvířaty

- **Terapie za pomoci hospodářských zvířat – (ovce, kozy, prasata, krávy...) –** využívaná především v rámci pracovní terapie a farmingterapie u osob s psychosociálními problémy. Terapeutické farmy jsou ve světě rozšířené jakožto prostředek pro návrat lidí k přirozenému biorytmu a respektu k životnímu prostředí.

Zooterapii lze nadále dělit na Animal Assisted Therapy (AAT), kde je zvíře součástí terapeutického procesu a Animal Assisted Activities (AAA) **ve formě pasivní** (pozitivně působí pouhá přítomnost zvířete – např. umístění akvária s rybičkami do čekárny u lékaře), **ve formě interaktivní - rezidentní**, kdy žije zvíře v daném léčebném ústavu permanentně a součástí terapeutického působení může být i péče o zvíře (využívá se především koček, králíků), **forma interaktivní – návštěvní**, kdy terapeut, většinou zároveň i pán zvířete dochází do ústavu. (<http://www.spektrumzdravi.cz/lecebne-pusobeni-zvirat-na-nase-zdravi-i-psychiku>).

Obr.1 a 2: Lamy v Lamacentru HÁDY v bývalém vápencovém lomu „V džungli“ v Brně Líšni.

První ojedinělé zprávy o využití zvířete v ústavní terapii pocházejí již z r. 1792, kdy králík, drůbež a jiná malá zvířata byla použita v ústavu mentálně postižených k usnadnění komunikace. K témuž účelu použil domácí zvířata. Bethel r. 1867 v Bielefeldu v Německu. Za druhé světové války využívali Američané domácí zvířata na farmě k rychlejšímu zotavení válečných veteránů (Fialová - Hess 1995).

Za dobu **zrodu využívání zvířat v terapii** se však klade rok **1980**, kdy R. Friedmannová se spolupracovníky prokázala, že přežívání osob po infarktu myokardu se

významně zlepšilo, jestliže pacient vlastnil nějaké domácí zvíře. Během prvního roku po srdeční příhodě zemřeli pouze 3 z 53 majitelů domácích zvířat, zatímco ve druhé skupině osob nechovajících zvířata zemřelo 22 osob z 39. Friedmannová také uvádí, že majitelé zvířat vyžadovali během hospitalizace časté ujištění o tom, že se jejich miláčkům vede dobře. Zvířata jim poskytovala pocit potřeby a představovala popud k rychlému zotavení. Podle A. Katchera snižuje promlouvání ke psům a hra s nimi krevní tlak, zatímco rozhovor s lidmi jej zvyšuje. Pozorování tropických rybek v akváriu vede také ke snížení krevního tlaku, zvláště u osob s hypertenzí. Starší osoby se často uzavírají do sebe proto, že je komunikace s lidmi rozčiluje (a krevní tlak jim stoupá). „Konverzace“ s oblíbenými zvířaty je naopak uklidňuje. Dále bylo zjištěno, že péče o zvířecí miláčky zvyšuje péči o sebe sama. Potřeby lidí a zvířat jsou podobné – především řádná strava, pocit bezpečí, dostatečné přístřeší, dobrý hygienický a zdravotní stav a atmosféra poskytující určitý stupeň lásky a vzájemného ovlivňování (Fialová - Hess 1995).

Poskytnutím podmínek nezbytných ke zdraví a štěstí domácích zvířat lze starší osoby a další hendikepované skupiny motivovat k vytváření stejných podmínek pro sebe samé. (Zaostalí dospělí v Recreation Centrum v San Francisku se dozvěděli o vlastních potřebách prostřednictvím péče o králíčka jménem Bubb.) Osobám, u nichž byla umístěna zvířata, vzrostla sebeúcta i potřeba komunikace s ostatními. Chovaná zvířata jim zlepšila morálku, dala jim pocit potřeby, rozesmála je a snížila jejich pocit odvržení a nedostatku bezpečí. Mnozí z partnerů nebo dalších rodinných příslušníků též sdělili, že vlastnění zvířete zlepšilo život celé rodiny. Psi zmenšují pocit izolace a opuštěnosti, jimiž mohou trpět svobodní, ovdovělí jedinci a osoby, které ze zdravotních důvodů nemohou opustit svůj domov. Izolace a osamění člověka je jedním z nejzávažnějších faktorů přispívajících k předčasnému úmrtí. Statistiky ukazují, že předčasná smrt je u osaměle žijících dvakrát až desetkrát častější než u ostatních. Přítomnost zvířete může v mnoha ohledech zmírnit bolest z opuštěnosti a zabránit dalším patofyziologickým následkům na organismu. Lásky a oddanosti, jež pes tak ochotně rozdává, jsou bezpodmínečné a nemění se ze dne na den. Jeho pán nemusí být mladý, krásný ani zdravý, aby každodenně vyvolával nadšené projevy psí oddanosti. Pes komunikuje mnoha způsoby, které jsou uklidňující, a poskytuje psychickou stimulaci opuštěným a uzavřeným osobám. Slouží nejen jako radostný dárce života, ale též jako šťastný a spokojený příjemce hlazení, objetí, a co je hlavní, také lásky. V nových a nejistých situacích může milované zvíře, kterému věříme, poskytovat bezpečí a pocit, že „v tom nejsme sami“ (Fialová - Hess 1995).

Je nepochybné, že terapie založená na prastarém vzájemném vztahu člověka a zvířete má mnohostranný význam pro lidské zdraví. Je proto třeba, aby po vzoru např. Rakouska nebo

Švýcarska vznikaly organizace, které by se touto činností zabývaly. V různých odděleních nemocnic by jistě „čtyřnozí léčitelé“ způsobili mnoho radosti jako utěšitelé a kamarádi. V budoucnosti bude zapotřebí **terapeutickou úlohu zvířat systematicky studovat**, aby je bylo možno používat co nejúčinněji. (Fialová - Hess 1995).

Při pochůzce horní části zahrady (Zoologické zahrady v Praze.) jsem jednou spatřil zdáli děti, které mi byly nápadné. Postupovaly od pavilonu k pavilonu bez pokřikování, které je u skupin pravidelné. Ty děti obcházely ohrady se zvířaty bez zájmu, ani u opic se nezastavily a tam se přeci jiné děti zdržují co nejdéle. Sešel jsem blíže k nim a viděl jsem, že se neobracejí jedno ke druhému, že se nepřekřikují, dokonce si vůbec nic navzájem nesdělují a nepobíhají. Teprve když jsem se dostal na několik metrů od nich, zůstal jsem stát jako přimrazený. Na mou výzvu v rozhlasu přišly svou návštěvou pomoci zvířatům nevidomé děti. Tiše jsem postupoval za nimi. Děti ožily až v domě exotického ptactva. Slyšely tam štěbetání, drsné pokřiky a indického ptáka beo, který pronášel jednotlivá slova. Požádal jsem ošetřovatele Knittla, aby dětem jednoho z těch cvrlikáčků chytil. Pan Knittl byl jeden z vynikajících ošetřovatelů. Podařilo se mu vychovat mláďata kondorů, vzácných papoušků i některých bahenních ptáků, což všechno patří v zajetí mezi vzácné případy. Navzájem jsme si spolu vždy dobře rozuměli a pochopil můj úmysl i teď. Vkročil do voliéry a zkušeným hmatem rychle uchopil jednoho ptáčka. Byla to zebříčka, už tehdy nijak vzácná. Zprvu ji držel a přisunoval k rukám dětí. Dotýkaly se jí jakoby zdráhavě, jen konečky prstů, pod kterými cítily opeřené tělíčko a v něm tep srdce. Zeptal jsem se jejich průvodce-vychovatele a ten mi sdělil, že znají ze školy modely zvířat a ptáků, ale ty jsou bez života. Většina z nich že má možnost dotyku tak malého živého tvora poprvé. S průvodcem dětí se domluvil zanedlouho i pan Knittl a pak putovala zebříčka z ruky do ruky. Děti byly jako u vytržení, když mohly na chvíli podržet ten teplý raneček peří ve vlastní ruce. Ošetřovatel pak vzal do rukou tukana a přisunul ho tak, aby si děti mohly sáhnout na obrovský zobák. Žádné z nich neopominulo přejít rukou a neobvykle rychle ale lehce ohmátnout ptáka jako celek. Postupoval jsem pak s nimi od pavilonu k pavilonu a kde to bylo jen trochu možné, seznamovaly se děti se zvířaty dotykem. Doopravdy jsem se ještě nesetkal do té doby s takovým nadšením. Děti teď jásalý a sdělovaly si dojmy jako normálně vidící děti. Přitom byly tak ukázněné, že jsem se s nimi vypravil i na místa návštěvníkům nepřístupná. S pomocí ošetřovatelů jsem se postaral o zabezpečení místa, odkud si pak děti mohly podle svých možností zvíře „prohlédnout“. Postupně si tak ohmataly roh funicího nosorožce, konec chobotu indického slona, hlavu telátka zebu a krotkou laň s kolouchem. Menší zvířata, která nekousala ani neškrábala, procházela rukama nadšených

děti. Ohmatávaly si pásovce, leguána, želvu i některé nejedovaté hady. Nakonec si každé dítě pochovalo v náruči malé lvičky nebo tygře. Když jsme prohlídku končili, připravili jsme pro děti umyvadla s dezinfekčním prostředkem a spolu s jejich průvodcem jsme počkali, až si všechny dobře umyly ruce. Když odcházely, slyšeli jsme ještě za branou zoologické zahrady jejich radostné hlasy a smích. Dostal jsem pak několikrát od dětí z Deylova ústavu příležitostné pozdravy psané Kleinovým písmem, sestaveným z tiskacích písmen latinky. Byly vytlačené v hrbolech vyčnívajících z papíru podobně jako u mezinárodního slepeckého tisku Brailleova. Každý z těch dopisů mě stejně potěšil jako dojal. Když jsem ty vzpomínky ukazoval ošetřovatelům, kteří mi tenkrát ochotně pomáhali ve vyprovázení nezvyklých návštěvníků, souhlasili se mnou všichni, že opravdu stálo za to zkusit zdánlivě nemožné. Podařilo se nám dokázat, aby i nevidomé děti poznaly podle svých možností zvířata ze ZOO.

Z dosud nepublikovaných pamětí V. J. Staňky, vzpomínky na rok 1939, kdy působil jako ředitel zoologické zahrady v Praze. (Fialová - Hess 1995).

3.1 Canisterapie

Základem **výcviku canisterapeutických psů** je hlazení a mazlení. Obojí musí takový pes vydržet dlouho, a proto se využívá touha štěněte po kontaktu k nasměrování na tělesný kontakt s člověkem. Pes se připravuje na terapeutické poslání již od štěněte, a proto je třeba ho zvykat na různé situace a prostředí, se kterými se může setkat. Přivývá si na různé možnosti komunikace a různé zvuky. Od klidného hovoru, přes pískání, kvičení, až po hlasitý smích. Majitel psa musí zajistit, aby z něj vyrostl klidný a vyrovnaný pes, který bude trpělivý a společenský, a unese velkou psychickou zátěž. Bude totiž vystaven neustálému halasu, prudkým pohybům, nečekaným dotekům a objetím, nekonečnému drbání a hlazení či občasnému vláčení za vodítko. Pes musí brát jako naprosto normální pohyb těžce postiženého člověka, manipulaci s vozíkem, a nesmí ho vyvést z míry ani případný pád dítěte s holemi před jeho tlamou. Důležité také je, aby ho kontakt s cizími lidmi těšil. Nejčastěji psi pracují u **postižených dětí** a u seniorů. (<http://www.avalone.cz>).

Pes, který má vykonávat terapeutické poslání, musí nejdříve složit zkoušky podle zvláštního zkušebního řádu, během něhož se zjistí, zda je dostatečně klidný a vyrovnaný, a práce s lidmi je mu blízká. Zkušební řády jednotlivých společností, jež se zabývají canisterapií, nejsou totožné, ale liší se jen velmi málo, jelikož mají společný cíl. Sestavují je členové zkušební komise a po jejich schválení představenstvem je platnost zkušebních řádů

podmíněna stvrzením Ministerstva vnitra České republiky. Protože určitý povahový rys se může změnit, jestliže pes zažije určitou stresující až život ohrožující situaci, mají tyto zkoušky platnost dva roky a pak se musí znovu opakovat. Kromě toho poskytují základní záruku, co se týče bezpečnosti při terapii. Druhá část zodpovědnosti leží na majiteli psa, který canisterapii provozuje. Ten totiž terapii vede a dává jí určitou formu. Aby byla zaručena ochrana klientů i pejsků, existuje zdravotní péče pro psy zařazené do programu canisterapie. (<http://www.avalone.cz>).

Obr.3 Canisterapeutické polohování postiženého dítěte (zdroj: www.helppes.cz).

Canisterapie a zneužívané děti: Pes může být oporou dítěti zneužívanému psychicky, fyzicky nebo sexuálně. Bylo by naivní se domnívat, že pes umístěný ve stejném prostředí jako násilník, se též nestane jeho obětí, což ublíží i dítěti fixovanému na psa. Na druhou stranu děti, se kterými bylo krutě nakládáno, mají častěji tendenci chovat se krutě ke zvířatům. Proto je nutné být velmi opatrný při doporučování canisterapie u dětí s nestabilním domácím prostředím. Program musí být cílený a propracovaný se znalostí všech rizikových faktorů. (Galajdová, L. 2011).

Canisterapie u dětí s hyperkinetickým syndromem: Cílem canisterapie při práci s klientem s ADHD (Attention Deficit Hyperactivity Disorder) je celkové zklidnění a zlepšení koncentrace na aktivitu nebo činnost. Nejvíce se uplatňuje posilování jemné motoriky (např. při česání psa, připínání vodítka atp.), snižování agresivity (pohybové aktivity se psem), zvýšení koncentrace, řečové dovednosti (např. kladení otázek týkajících se psa dítěti), rozvíjení sociálních dovedností. (Eisertová, L. 2007).

Využití canisterapie při autismu: Bohužel široké spektrum autistických poruch značně ztěžuje studium účinků canisterapie. Je doporučována na základě předpokladu, že dítě dává přednost živému objektu před neživým, že jej zvíře více stimuluje, ale i uklidňuje, že si ke zvířeti snadněji vytvoří vazbu a instinktivně mu rozumí lépe než složitému světu společenských komunikačních signálů. Jsou autisté, kteří na psa reagují magickou proměnou, ovšem jsou i autisté, kteří mají ze psů panickou hrůzu nebo k nim jsou agresivní. (Galajdová, L. 2011).

Pes v ústavním zařízení pro děti přináší určitou formu motivace a aktivizace dětí k činnosti. Pes zde může představovat výrazný podnět, a to nejen k novým aktivitám přímo spojeným s canisterapií, ale i k jinak všedním činnostem jako např. malování, výtvarné činnosti, pobyt venku, setkání v herně apod. Při dlouhodobé ústavní péči hraje významnou roli návštěvní forma canisterapie. Za dětmi přichází psovod „z venku“. Těší se na ně, přichází dobrovolně. Pes koterapeut je vhodným partnerem k navázání emočního vztahu a prožití nových pocitů. Uvítá fyzický kontakt, např. česání, drbání, objímání či kontakt při metodě polohování. S metodou polohování souvisí i možnost relaxace se psem. (Staffová 2007).

„Loučíme se s Sherryňkou a malý teriér unaveně vyskočí do auta. Usíná téměř hned jak zalehne. Doma vyrážíme po dlouhém spánku na vycházku do lesa. Večerní porci krmení jen letmo zkontroluje. Piškotků a odměn bylo dnes dost. Krmení necháme raději až na ráno. Otvírám canisterapeutický deník a z dnešní návštěvy si zapisují účastníci se děti, nové poznatky, dojmy, reakce dětí a program vhodný na příště. Tak zase za týden..... Nám to vždy v nabitém programu pracovních dní uteče, ale vím, že děti čekají a počítají dny do dalšího setkání. Otázka, kdy už zase přijdou pejsci, je prý na denním pořádku domova. Tak my zase přijdeme, nebojte. A zatím nám můžete pejsky nakreslit nebo jim vyrobit šátečky na krk.“

3.2 Felinoterapie

V České republice je felinoterapie neboli terapie za přítomnosti kočky méně známým pojmem. Není totiž tak rozšířenou léčebnou metodou, jako canis nebo hipoterapie. Její přínos a pozitivní účinky by však bylo chybou opomenout. Její využití je ideální v léčbě neuróz, stresu, neklidu, léčení psychických potíží, pocitů neklidu a úzkostí. Nespornou výhodou felinoterapie je, že může probíhat i v omezených prostorových možnostech, např. v domovech důchodců. (<http://www.spektrumzdravi.cz/lecebne-pusobeni-zvirat-na-nase-zdravi-i-psychiku>).

Práce s kočkou při felinoterapii je vhodná zejména k rozvíjení jemné motoriky, získání emočně libých prožitků, navázání vztahu ke zvířatům. Kočka pomáhá zmírnit adaptační stres klientů do domovů důchodců (zpravidla formou návštěvní služby). Díky jejímu vlivu se upravují hodnoty krevního tlaku a srdeční frekvence, dochází ke zmírnění napětí při stresu.

Kontakt s kočkou pomáhá rozvíjet estetické a hudební cítění u dětí v rámci herních terapií, např. produkci divadelních her. Pomáhá jim v soustředění a hlavně je rozveseluje a pobízí ke komunikaci.

Lze najít i negativní doprovodné účinky felinoterapie. Bylo pozorováno, že děti léčené pomocí kočky napodobují její způsob pití a krmení z misky. Kočky také učí děti šplhat na židle a stoly, nebo dokonce na strom. Nové pohybové aktivity dítěte sice mohou být přínosem, ale vyžadují si naši zvýšenou péči a pozornost. (Nerandžič 2006).

Obr.4: Kočka očima čtyřletého dítěte.

Obr.5: Kočka jako objekt zájmu dětí na táboře na Ranči Rovná u Zlína.

3.3 Hipoterapie a hiporehabilitace

Hlavní klientskou skupinou využívající léčebného působení koně neboli **hipoterapie a hiporehabilitace** jsou děti s DMO – onemocněním **dětskou mozkovou obrnou**. Tohoto způsobu léčby využijí rovněž klienti s narušenou hybností různého druhu – skolióza, narušený nebo omezený pohyb v důsledku různých onemocnění a úrazů, ztráta končetin a podobně. Hipoterapie je ve své podstatě metodou fyzioterapie, která využívá přirozený pohyb a krok koně, využívá přenosu impulzů pohybu koňského hřbetu na klienta. Klient zaujímá na hřbetě koně takovou polohu, která odpovídá jeho možnostem, tedy pokud není schopen polohy vsedě,

vleže nebo s oporou o předloktí. Kůň má podobný pohybový stereotyp jako člověk, tudíž je při tomto typu rehabilitace nucena centrální nervová soustava člověka reagovat a zpracovávat vjemy a impulzy, jako by tomu bylo u normální lidské chůze.
(<http://www.spektrumzdravi.cz/lecebne-pusobeni-zvirat-na-nase-zdravi-i-psychiku>).

Hipoterapie při vadném držení těla: Vadné držení těla má několik příčin. Hovoří se o nedostatku různého pohybu v dětství, o poruchách propriocepce, o lehké vývojové poruše a o psychologických příčinách. Následkem je ale vždy porucha koordinace svalů břišních a zádočných a různě závažná porucha statiky těla. Správně vedená terapie může obsahovat cvičení na koni při zachování správného sedu. Dítě s vadným držením těla se jen obtížně nutí do cvičení, takže kůň může být dobrým motivačním prvkem. Dále se hippoterapie užívá u léčby příznaků **roztroušené sklerózy, skoliózy páteře, poruchy kyčlí a po úrazech páteře**. (Vosátková 2007).

Obr.6 Tréning jízdy na koni - Ranč Rovná.

B. VÝZKUMNÁ ČÁST

4. Dotazníkový průzkum

K dokreslení teoretické rešeršní části jsem se rozhodla udělat průzkum mezi svými známými a spolužáky formou dotazníku. Obsahoval celkem 15 otázek, z toho většinou otázky uzavřené, někdy otázky polouzavřené s možností dílčích výpisků. Poslední otevřená „otázka“ dovozovala napsat respondentovi cokoli, co se týká jeho vztahu k domácímu zvířeti (více viz kap. 4.3 Diskuse).

4.1 Základní informace o dotazníku a jeho distribuci

Nejprve jsem prostřednictvím e-mailu rozeslala níže uvedený dotazník (psáno italikou). Vyplnilo jej a mailem poslalo zpět 40 dotázaných. Následně jsem stejný dotazník zpracovala pomocí programu na stránkách <https://docs.google.com>, což dotázaným usnadnilo vyplňování a odstranilo nepříjemné a zdlouhavé odesílání dotazníku formou přílohy v e-mailu, a získala tak dalších 36 respondentů. Jeden dotazník nebyl vyplněn zcela a byl ze zpracování vyřazen. Celkem jsem tedy pracovala se souborem 75 lidí, jejichž odpovědi jsou vyhodnoceny a interpretovány v následujícím textu.

Dobrý den,

jmenuji se Hana Krumlová a níže uvedený dotazník mi pomůže dokreslit téma závěrečné práce "Vliv domácího zvířete na psychiku a rozvoj osobnosti dítěte", které jsem si zvolila k ukončení doplňujícího pedagogického studia při VUT v Brně.

Pokud jste chovali v dětství nějaké zvíře, zavzpomínejte na společné chvíle a pokuste se co nejpravdivěji odpovědět na pár otázek.

Vaše totožnost nebude nikde uvedena.

Velice Vám děkuji za Váš čas a ochotu.

1) *Jste*

- a) muž.*
- b) žena.*

2) *Vyberte prosím Vaši věkovou kategorii.*

- a) Do 18-ti let.*
- b) 19 – 30.*
- c) 31 – 40.*
- d) 41 – 50.*
- e) 51 – 60.*
- f) 61 – 70.*

g) 71 a více.

3) Jaké zvíře jste chovali? (vypište)

.....

4) Bylo pro Vás domácí zvíře

- a) hračkou.
- b) předmětem vědeckého zájmu.
- c) kamarádem.
- d) přítelem.

5) Pomáhalo Vám zvíře zbavit se strachu?

- a) Ano. ⇒ Jakého? Z čeho?.....
- b) Ne.

6) Pomáhalo Vám vaše zvíře zbavit se napětí či stresu?

- a) Určitě ano.
- b) Spíše ano.
- c) Spíše ne.
- d) Určitě ne.

7) Nahrazovalo Vám zvíře částečně komunikaci s rodiči, blízkými příbuznými nebo vrstevníky?

- a) Určitě ano.
- b) Spíše ano.
- c) Spíše ne.
- d) Určitě ne.

8) Pomohlo vám zvíře při rekonvalescenci po úrazu nebo s jiným fyzickým hendikepem?

- a) Určitě ano. ⇒ S jakým?.....
- b) Spíše ano. ⇒ S jakým?.....
- c) Spíše ne.
- d) Určitě ne.

9) Pomohlo vám zvíře při překonávání nějaké psychické bariéry?

- a) Určitě ano. ⇒ Jaké?.....
- b) Spíše ano. ⇒ Jaké?.....
- c) Spíše ne.
- d) Určitě ne.

10) Starost o primární potřeby zvířete jako je krmení, čištění životního prostoru zvířete, veterinární péče atp.

- a) Vás otravovala.
- b) Vás nudila.
- c) byla pro Vás nutným zlem spojeným se starostí o živého tvora.
- d) Vás bavila.
- e) jste si užíval(a).

11) Pomohla Vám starost o zvíře v dětství vybudovat smysl pro povinnost?

- a) Určitě ano.

- b) *Spíše ano.*
- c) *Spíše ne.*
- d) *Určitě ne.*

12) *V soužití se zvířetem pro Vás nejdůležitější*

- a) *byla komunikace - povídání si.*
- b) *byl fyzický kontakt - hlazení, mazlení.*
- c) *byl společný pohyb - venčení, sportování.*
- d) *Byl výzkum jeho životních potřeb a chování.*

13) *Pomohl Vám úspěšný chov zvířete v dětství ke zvýšení sebevědomí?*

- a) *Určitě ano.*
- b) *Spíše ano.*
- c) *Spíše ne.*
- d) *Určitě ne.*

14) *Zvýšilo Vaše chovatelství a znalosti o zvířatech Váš kredit v dětském kolektivu?*

- a) *Určitě ano.*
- b) *Spíše ano.*
- c) *Spíše ne.*
- d) *Určitě ne.*

15) *Inspiroval Vás chov zvířat (zvířete) k dalšímu studiu přírody jako takové?*

- a) *Určitě ano.*
- b) *Spíše ano.*
- c) *Spíše ne.*
- d) *Určitě ne.*

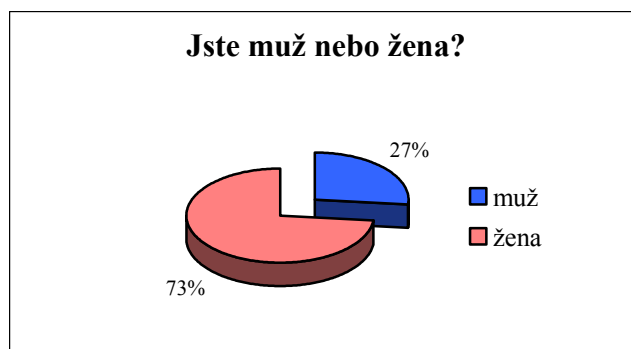
16) *Měli jste na základní nebo střední škole ve třídě nebo biologickém praktiku nějaké zvíře?*

- a) *Ano. ⇒ Jaké?.....*
- b) *Ne.*

17) *Co byste ještě chtěli sdělit o Vašem soužití se zvířetem a na co nebyl prostor v tomto dotazníku?*

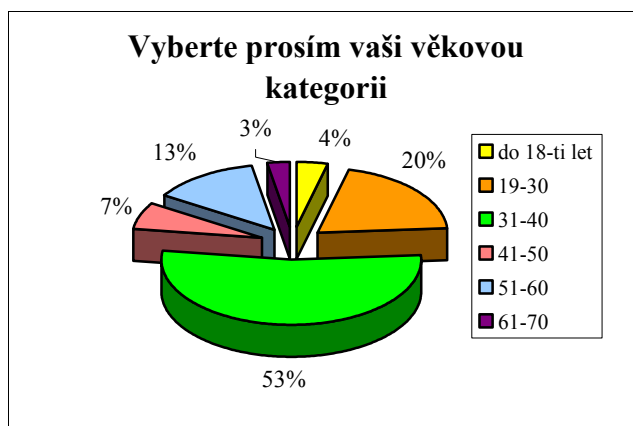
DĚKUJI. ☺

4.2 Výsledky

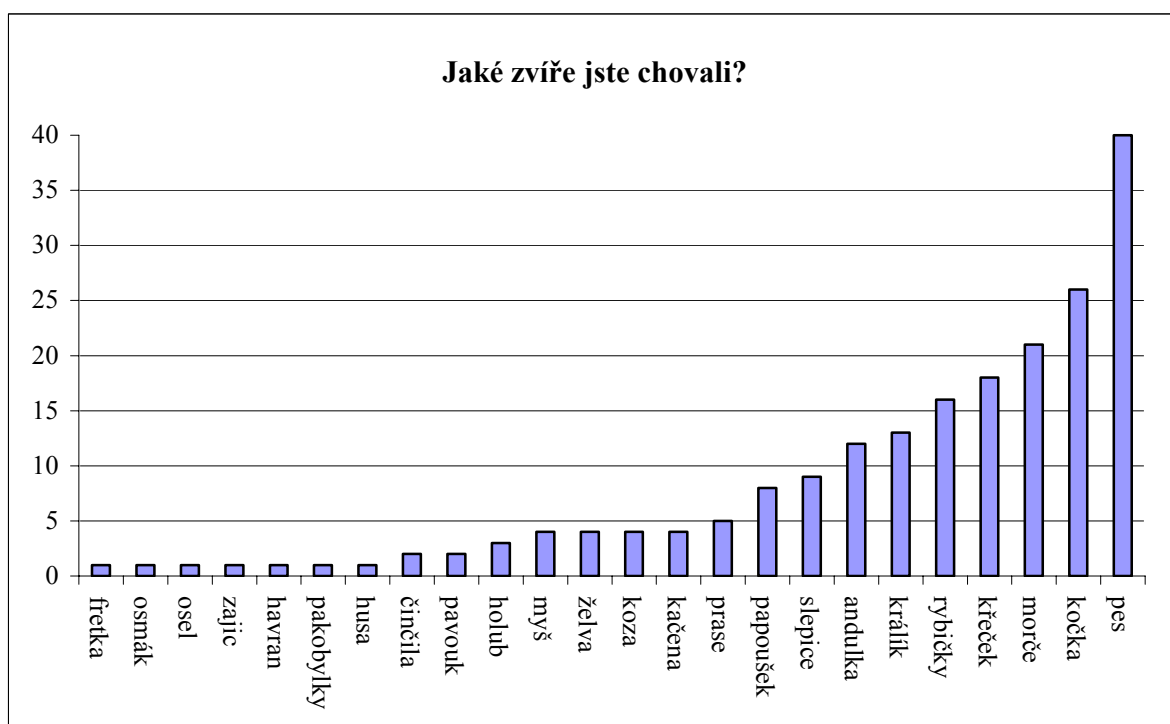

Výzkumu se zúčastnilo 75 respondentů, z toho 22 mužů a 35 žen.

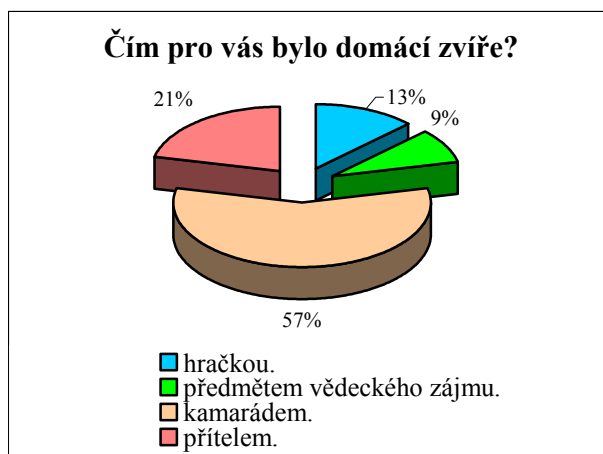
Věkové rozložení dotázaných bylo následující: nejpočetnější skupinou byli lidé ve věku od 31 do 40 let (40 osob), dále od 19 do 30 let (15 osob), od 51 do 60 (10 osob), od 41 do 50 (5 osob), do 18-ti let (3 osoby) a od 61 do 70 (2 osoby). Vyšší věkové kategorie zastoupeny nebyly.

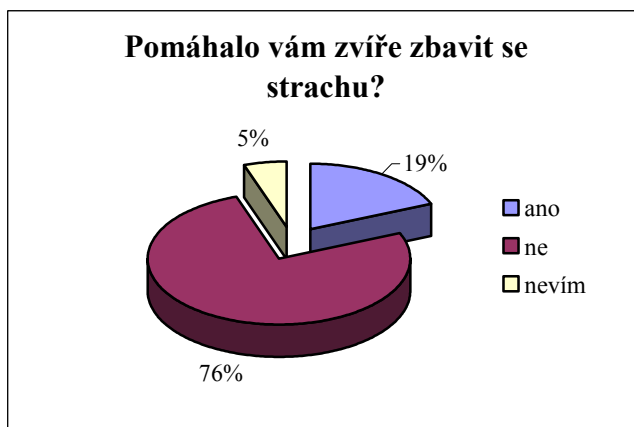
Následující graf uvádí zastoupení jednotlivých zvířat v domácnostech dotázaných v průběhu jejich dětství. Jednoznačně vítězí pes (40 osob).

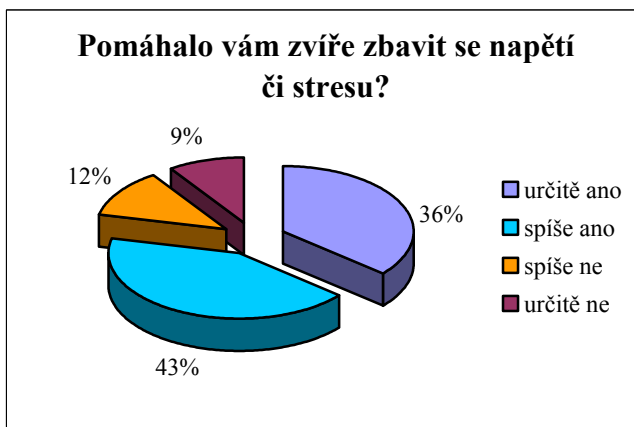
U otázky „Zvíře pro vás bylo.....?“ měli dotázaní možnost zvolit více odpovědí, proto konečný součet je vyšší než 75. Převažovala odpověď „kamarádem“ (54-krát), následovala „přítelem“ (20-krát), „hračkou“ (12-krát) a „předmětem vědeckého zájmu“ (8-krát).

Na otázku „Pomáhalo vám zvíře zbavit se strachu?“ odpovědělo 14 dotázaných „ano“, 57 „ne“ a zbylí 4 nevěděli, nepamatovali si nebo si takovou otázku nikdy nepoložili. Ti, kteří odpověděli „ano“ uvedli, že jim zvíře pomáhalo zbavit se strachu ze samoty, tmy nebo zlodějů.

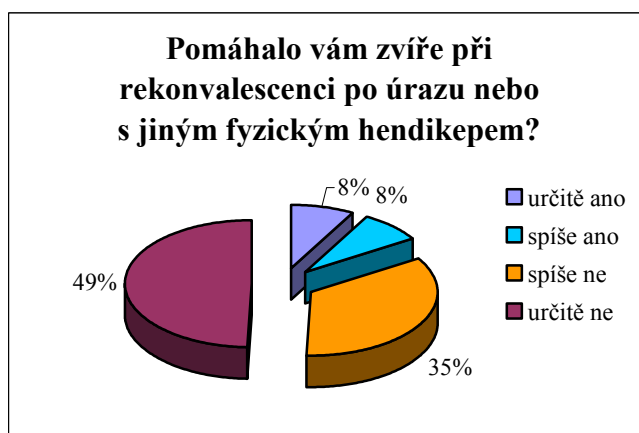
Zvíře pomáhalo zbavit napětí či stresu „určitě“ 27 dotázaných, „spíše ano“ 31 dotázaných, „spíše ne“ 9 dotázaných a „určitě“ nepomáhalo 7 dotázaným.

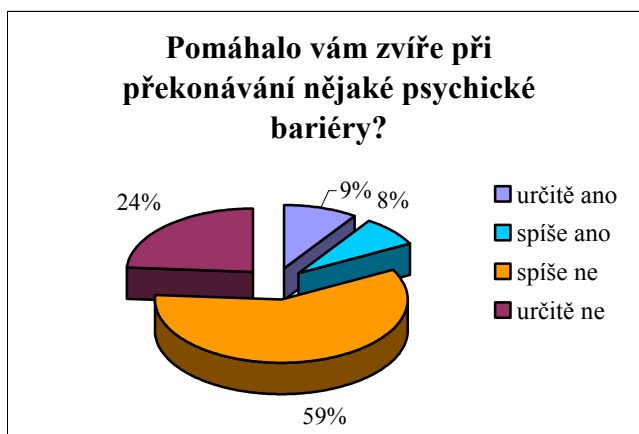
Zvíře „určitě ano“ částečně nahrazovalo komunikaci s rodiči, blízkými příbuznými nebo vrstevníky u 9 dotázaných, „spíše ano“ u 20, „spíše ne“ u 32 a „určitě ne“ u 14 dotázaných.

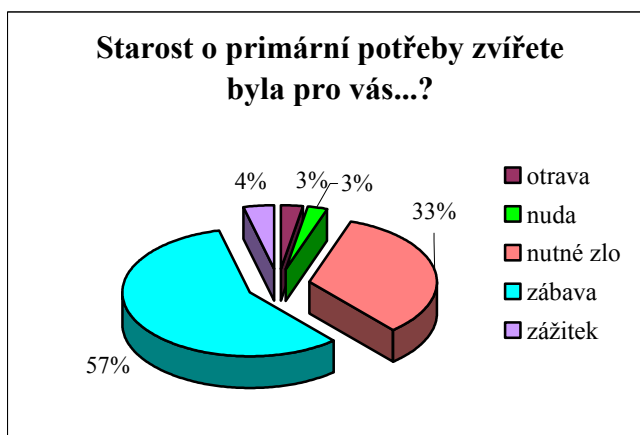
Na otázku „Pomohlo vám zvíře při rekonvalescenci po úrazu nebo s jiným fyzickým hendikepem?“ odpovědělo „určitě ano“ a „spíše ano“ po 6-ti dotázaných, „spíše ne“ 26 a „určitě ne“ 37 dotázaných. Zvíře těm, kteří odpověděli kladně, pomáhalo především po úrazu. Většina dotázaných žádný vážnější úraz v dětství neutrpěla.

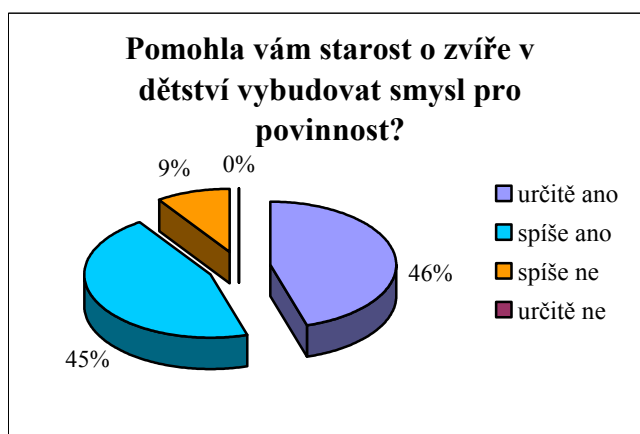
Zvíře (především pes) určitě pomohlo při překonávání psychických těžkostí 7-mi dotázaným, „spíše ano“ 6-ti, „spíše ne“ 44-em a „určitě ne“ 18-ti dotázaným. Těm, kterým pomohlo to bylo zejména v oblasti zvyšování sebedůvěry, při seznamování a komunikaci s cizími lidmi, při překonávání ostychu – socializaci, dělalo společníka při depresích, strachu a úzkosti a důvěrníka po rozvodu rodičů.

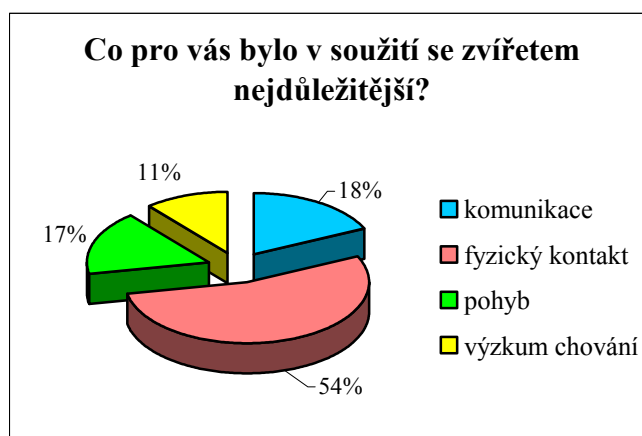
Starost o primární potřeby zvířete (krmení, čištění životního prostoru, veterinární péče atp.) bavila většinu dotázaných (43), byla nutným zlem pro 25 osob, otravovala 2 dotázané, nudila také 2 z respondentů a užívali si ji v dětském věku 3 chovatelé.

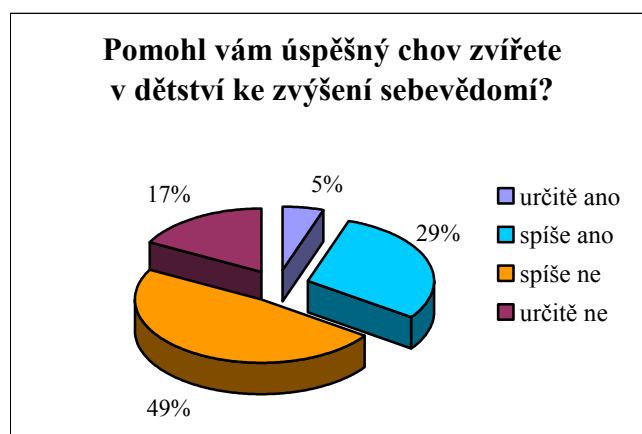
Na otázku „Pomohla vám starost o zvíře v dětství vybudovat smysl pro povinnost?“ odpovědělo 34 dotázaných „určitě ano“, rovněž 34 osob „spíše ano“, 7 respondentů „spíše ne“ a žádný dotázaný neodpověděl „určitě ne“.

V soužití se zvířetem byl pro většinu dotázaných nejdůležitější fyzický kontakt – hlazení, mazlení (54 osob), dále pak velký význam měla komunikace – povídání si (18 osob), 17 osob spatřovalo největší přínos ve společném sportování a pohybu a 11 osob zajímal především výzkum životních potřeb a chování, přičemž se lze domnívat, že v této poslední kategorii jde především o studenokrevná zvířata, hmyz nebo drobné hlodavce. Otázka umožňovala vybrat více odpovědí, proto se součet nerovná 75, ale v tomto případě 100 (souhlasí číselně i s přepočtem na %).

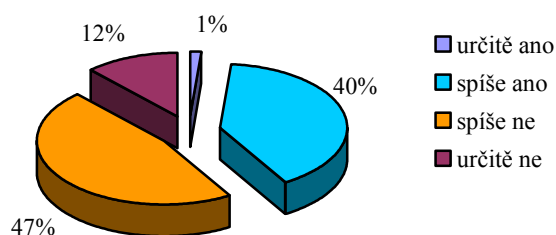

Na otázku „Pomohl vám úspěšný chov zvířete v dětství ke zvýšení sebevědomí?“ odpovědělo kladně 26, záporně 49 dotázaných.

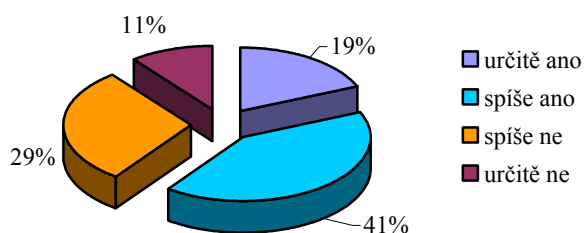
Kredit v dětském kolektivu určitě zvýšilo chovatelství a znalosti o zvířatech u jednoho dotázaného, „spíše ano“ u 30-ti respondentů, „spíše ne“ odpovědělo 35 osob a „určitě ne“ 9 osob.

**Zvýšilo vaše chovatelství a znalosti
o zvířatech váš kredit v dětském
kolektivu?**

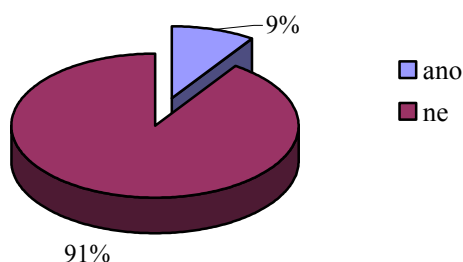
Na otázku, zda chov zvířat inspiroval k dalšímu studiu přírody jako takové, odpovědělo 14 lidí „určitě ano“, 31 „spíše ano“, 22 „spíše ne“ a 8 „určitě ne“.

**Inspiroval vás chov zvířat k dalšímu
studiu přírody jako takové?**

Ve školním prostředí se se zvířetem setkalo pouze 7 dotázaných ze 75-ti, přičemž hlavními chovanými druhy byly rybičky, listonozi, raci, ještěrky, křeček a domácí zvířata (slepice, prasata a krávy; *pozn. zde předpokládám střední školu zaměřenou na živočišnou výrobu ☺*).

**Měli jste na základní nebo střední
škole ve třídě nebo biologickém
praktiku nějaké zvíře?**

4.3 Diskuse

Nemohu si odpustit nevěnovat prostor poslednímu dotazu „Co byste ještě chtěli sdělit o vašem soužití se zvířetem a na co nebyl prostor v tomto dotazníku?“, neboť některá pojednání byla opravdu krásná a přínosná pro tuto práci. Níže uvádím pouze vybrané příspěvky.

- *Jen bych chtěla říci, že jsem moc ráda za dobu mého dětství, kdy jsem zvířata brala jako samozřejmost, protože jsme měli dvůr a zahradu. Se zvířaty jsme se nenudili oproti dětem, kteří bydleli v paneláku a pořízení zvířete bylo na dlouhé zvažování. Dnes, když už jsem dospělá, je pro mě těžší si zvířátko pořídit, protože ho nechci nechat samotné, než bych došla z práce a nechci, aby se trápilo. Chybí mi společník, který je vždy se mnou, kdykoliv se mu můžu svěřit, postěžovat si nebo se pomazlit. Je to obohacení života, zvířata jsou přátelé, kteří vás mají rádi takové, jací jste.*
- *Je potřeba s podobným tvorem žít, vnímat ho jako rovnocennou bytost (tj. ne našeho sluhu, otroka nebo dokonce pouhou chodící věc), mít k němu hlubokou úctu, učit se chápat jeho potřeby, učit se rozumět jeho chování a jeho způsobu konkrétního myšlení a zejména: prosazovat myšlenku, že pokud má člověk "duši", pak tito tvorové ji mají také - a podle toho bychom se k nim měli chovat.*
- *Velice těžce jsem nesla smrt fenky, se kterou jsem vyrůstala od malička. Byla to opravdová ztráta člena rodiny...*
- *Mít pejska v dětství (dostala jsem ho asi v deseti letech) se stal pro mne dobrovolný závazek na celý život. Doteď mám už čtvrtého pejska v pořadí a už si to jinak neumím představit. Pejsek je kamarád v dětství, potom je kamarád, když máte sama svoje děti a to nejen pro vás, ale opět i pro vaše děti, no a dnes, když vlastní děti vylétají z hnízda, nejste rozhodně sám, protože na vás vždycky čeká přítel nejoddanější, vždycky má dobrou náladu, vždycky je vám na blízku a co hlavně, nikdy vás neopustí. Líbíte se mu za každé situace a vždycky vás má rád. Což se o lidech říct rozhodně nedá. A věřím přísloví, že kdo nemá rád zvířata, nemá rád lidi. Kdysi jsem byla moc šťastná, že mi naši pejska koupili. Svým dětem jsem dopřála spoustu zvířátek. Měli jsme vždy pejska a k tomu fretku, myši, morče, křečky, králíka a korelu. Tenhle zvěřinec je už minulostí, ale dětem to pomáhalo v jakési*

odpovědnosti k živému tvorovi a hlavně k lásce a obětavosti. Dnes jsou dospělí a oba jsou přesvědčení, že to, co jsem jim povolovala já, dopřejí i oni svým dětem. Berou to jako samozřejmost. Takže to všechno rozhodně smysl mělo a má.

- *Smrt mazlíčka byla první, se kterou jsem se jako malá setkala.*
- *Pejska jsem dostala ve 12ti letech jako vynucenou hračku. Nikdo mi neporadil, jak se o něho starat a co to obnáší. Rodiče se výchovy neúčastnili. Pejsek mi samozřejmě přinesl hodně krásných chvil, ale více starostí (kousal sousedy, děti se k nám bály chodit). Je velmi důležitá účast rodičů.*
- *Z vlastní zkušenosti a i ze zkušenosti teď s dcerou (má morče) musím napsat, že zvíře jako domácí mazlíček dítě obohatí, nemusí mu pomoci s psychickou bariérou nebo sebevědomím, ale naučí dítě se správně chovat k živému tvorovi a trochu i zodpovědnosti za někoho jiného než sebe.*
- *Zkušenost s nutnou důsledností ve výchově psa pomáhá při výchově dětí. Pravidelné venčení psa pomáhalo udržet denní režim.*
- *Vyrůstala jsem jako jedináček. Na zahradě u domu nebylo moc zábavy pro dítě bez jiných dětí, takže jsem se kočkou hodně zabývala – hrála si s ní a mazlila se. Když jsme měli koťata, byla jsem u nich pořád. Díky kočce jsem byla jako dítě vystavena i některým složitým emocím, které bych jinak nezažila, a které mi určitě pomohly pochopit, že život není jen procházka růžovým sadem. Například když jsem zjistila, že můj tatínek redukuje počty narozených koťat vždy na dvě (i když se snažil to dělat tak, abych to nezjistila, a dodnes přesně nevím, jakým způsobem to dělal), musela jsem nějak zpracovat to, že on není zlý člověk, ale jen takto předchází problémům, které by s velkým počtem koček v domě nastaly. Věděla jsem, že kočky má rád. Také se občas stalo, že koťata sežral kocour od sousedů, nebo je přejelo auto. Žádný mně blízký člověk během mého dětství neumřel, takže tohle byl vlastně můj první kontakt se smrtí, nad kterou jsem pak samozřejmě přemýšlela. Kočky často mívaly klíšťata, já jsem je našla při hlazení, tatínek jim je pak vyndával. Kočky jsem krmila, jinak jsem se o jejich životní podmínky nijak nestarala – bydlely v seníku a nic nepotřebovaly. K mému smyslu pro povinnost spíš přispělo to, že jsme měli doma králíky*

(ne mazlíčky, ale na maso), a já jsem viděla, kolik je s nimi denně práce a není možné se na ně vykašlat. Téměř denně jsem s péčí o ně rodičům pomáhala – hrabala trávu a dávala jim ji, vyřezávala ze země pampelišky a nosila jim je, sbírala pro ně jablka, přemísťovala je do výběhu na zahradě a pak zase do králikárny. V dotazníku jsem uvedla jen kočky, protože ty byly „moje“, králíky jsem nepovažovala za své mazlíčky, i když jsem si je taky hladila, když se nechali. Ani jsem si nechtěla k žádnému vytvořit nějaký vztah, protože jsem věděla, že je budu mít jednou na talíři.

- *Zvíře mi pomohlo překonat spoustu překážek, zaměstnalo mne ve volném čase, přineslo mi spoustu radosti, naučilo mne starosti a zodpovědnosti, lásce a strachu o živého tvora.*

5. Závěr

Není jednoduché shrnout vztah člověka se zvířaty do několika málo vět. Nicméně je jasné, že soužití lidí a zvířat může být, a většinou i je, oboustranně přínosné. Doktor Matějček (1999) přehledně klasifikoval význam psa pro dítě od batolete až do puberty. V každém vývojovém období dítěte mu pes přináší něco jiného, od prvotních podnětů pro zrak a hmat, přes osvojování různých dovedností spojených se starostí o živého tvora až po nalezení opravdového a bezvýhradného kamaráda a přítele.

V běhu našich životů, které jsou hodně řízeny státními institucemi (tj od útlého věku chodíme do školek, do škol, povinně na 8,5 hodiny denně do zaměstnání, na stáří do domovů důchodců, hospiců a nemocnic), nemáme čas a trochu zapomínáme na přirozený běh věcí. Na stárnutí, nemoci a smrt, která jakoby nepatří do toho, co bychom si měli připustit. V dnešní uspěchané době je život zvířete (protože je většinou kratší, než život člověka) a jeho smrt možná jedinou přípravou dítěte na stárnutí a smrt blízkého člověka.

Na základě získaných poznatků z literatury i z průzkumného dotazníku je zřejmé, že zdravým lidem s dobrým rodinným zázemím je zvíře především obohacením už tak kvalitního života. Nejdůležitější je pro většinu dotázaných fyzický kontakt se zvířetem (především psem) – mazlení a hlazení, kterého se nám zřejmě obecně v lidské společnosti nedostává. Nicméně pro lidi nějak hendikepované, ať už fyzicky (nevidomí, nepohybliví.....) nebo psychicky (osamělí, děti bez nebo s minimem emočních stimulací, lidé s nízkým sebevědomím, někteří duševně nemocní), se může stát zvíře životní nutností nebo přinejmenším velmi dobrým pomocníkem při překonávání překážek všeho druhu.

V naší školské ani medicínské praxi není zatím zvířat využíváno tak hojně, jak by mohlo. Vysvětluji si to především finanční zátěží organizací (škol, nemocnic, ústavů, domovů) a osobní pohodlností lidí v nich pracujících (přibylo by krátkodobě práce se zavedením zvířat do denního programu, nicméně dlouhodobě by se jim možná pracovalo radostněji a snadněji).

V oblasti školství si dovedu docela dobře představit malý zvěřinec vedle kanceláře výchovné poradkyně nebo školního psychologa, kde by zvířata odlehčila atmosféru a usnadnila komunikaci při řešení kázeňských problémů.

Samozřejmostí by měla zvířata být při výuce zoologie, aby dnešní děti neznaly slepice, králíky, ryby či myši jen z televize a internetu.

Starost o zvířata ve škole může být i motivací a odměnou třeba za výsledky tříd či jednotlivců v tom či onom klání. Přes prázdniny si mohou vyzkoušet chov zvířat na krátký čas i děti, kterým rodiče dlouhodobě zvíře pořídit odmítají, nebo děti, které mají za sebou spíše řadu školních neúspěchů a proher. Projevená důvěra může dítěti zvýšit sebevědomí. Úspěšná krátkodobá starost o zvířátko může být začátkem chovatelské dráhy, může pomoci k začlenění do kolektivu dětí nebo uvolní dítě vystavené stresu a pomůže mu žít radostněji. Fantazii pedagoga k účelnému využití zvířat při výchovně-vzdělávací práci se meze nekladou.

6. Použitá literatura

- Eisertová, L. (2007): Canisterapie u klienta s hyperkinetickým syndromem. - In: Velemínský, M. (ed.): Zooterapie ve světle objektivních poznatků. - DONA s. r. o.
- Fialová, R. - Hess, L. (1995): Tajemství zvířecích miláčků. - Vesmír 74, 636.
- Galajdová, L - Galajdová, Z. (2011): Canisterapie - Pes lékařem lidské duše. - Portál, s.r.o. Praha.
- Kholová, H. (2012): (<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/historie-cs/163602-nasi-chlupati-blizni/>).
- Lacinová, J. (2007): Historický vývoj zooterapie a její současný stav. - In: Velemínský, M. (ed.): Zooterapie ve světle objektivních poznatků. - DONA s. r. o.
- Mahelka, B. (2007): Etologie kočky. - In: Velemínský, M. (ed.): Zooterapie ve světle objektivních poznatků. - DONA s. r. o.
- Matějček, Z. (1997): Domácí zvířata jako vychovatelé. - In: Co, kdy a jak ve výchově dětí. - Portál. Praha.
- Matějček, Z. (1999): Madá domácí zvířata a děti. - *Forum medicinae* 2, 34-49. Praha.
- Nerandžič, Z. (2006): Animoterapie aneb Jak nás zvířata umí léčit. - Albatros. Praha.
- Staffová, Z. (2007): Canisterapie v ústavním zařízení pro děti. - In: Velemínský, M. (ed.): Zooterapie ve světle objektivních poznatků. - DONA s. r. o.
- Tichá, V. (2007): Canisterapie v dětském věku a vliv psa na vývoj dítěte. - In: Velemínský, M. (ed.): Zooterapie ve světle objektivních poznatků. - DONA s. r. o.
- Tschochner, B. (1997): Tiere in der kinderpsychoterapeutischen Praxis. (<http://www.tiergestuetzte-therapie.de/pages/texte/wissenschaft/tschochner/tschochner.htm>)
- Vosátková, A. (2007): Hiporehabilitace. - In: Velemínský, M. (ed.): Zooterapie ve světle objektivních poznatků. - DONA s. r. o.

Internetové odkazy bez uvedení autora příspěvku:

<http://www.avalone.cz>

<http://www.helppes.cz>

<http://www.spektrumzdravi.cz/lecebne-pusobeni-zvirat-na-nase-zdravi-i-psychiku>

